

Col.loqui Internacional Pacià i la Hispània cristiana del segle IV

(Barcelona, 8-9 de març de 1996)

Aquest Col.loqui Internacional va commemorar la figura del bisbe barcelonès Sant Pacià aprofitant l'avinentsa que es celebrava el XVIè centenari de la seva mort, així com la recent edició crítica de les seves obres, fruit del treball de la prestigiosa col.lecció francesa «Sources Chrétiennes»¹. El col.loqui fou organitzat per la Universitat de Barcelona, la Facultat de Teologia de Catalunya, el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona i l'Institut Sources Chrétiennes de Lió. Entre els patrocinadors figurava el programa europeu «Minerva», que estableix una cooperació en les línies de recerca entre la Universitat de Barcelona i la Université Lumière-Lyon II.

Els assistents al col.loqui provenien tant d'institucions catalanes com d'institucions de Lió; així l'«Association d'Amis des Sources Chrétiennes» va equipar un autobús per tal que un grup de francesos interessats en l'antiguitat cristiana poguessin venir a Barcelona. Aquest grup, a més d'assistir a les sessions del col.loqui, va tenir l'oportunitat de visitar el Museu Arqueològic de Catalunya i també les restes paleocristianes més importants de la província de Tarragona. Les visites les van fer els dies 8 i 10 respectivament.

Les sessions del col.loqui van tenir com a marc la Sala de les Voltes Romàniques del Museu d'Història de la Ciutat. El lloc de la celebració del col.loqui coincidia feliçment amb el lloc on s'estan realitzant les excavacions de la basílica i el baptisteri paleocristians. Així doncs els participants es trobaven justament al mateix lloc on segurament va viure Sant Pacià.

A les nou del matí del divendres 8 de març va començar el col.loqui amb una presentació a càrrec d'alguns membres del Comitè Organitzador: Marc Mayer, director del Departament de Filologia Llatina de la Universitat de Barcelona, Joan Busquets, degà de la Facultat de Teologia de Catalunya, Dominique Bertrand, director de l'Institut Sources Chrétiennes de Lió. També assistiren a l'acte autoritats civils i eclesiàstiques: Joan Fuster, conseller de cultura de l'Ajuntament de Barcelona, i Pere Tena, bisbe auxiliar de Barcelona. Aquests ponents van glossar la figura del bisbe Pacià, primer escriptor barceloní² i primer barceloní que va rebre culte cristià; tanmateix van destacar el caràcter europeu del col.loqui, no tan sols per la col.laboració d'entitats barcelonines i lioneses en el projecte, sinó sobretot perquè, per tal de crear un renovat esperit europeu, cal un interès creixent per les arrels clàssiques i cristianes d'un poble; en aquest cas concret l'a-

---

1. *Pacien de Barcelona, Écrits*, introduction, texte critique, commentaire et index par C. GRANO, traduction par Ch. ÉPITALON et M. LESTIENNE, éd. du Cerf («Sources Chrétiennes», 410), Paris 1995. Existia ja una edició crítica acompanyada d'una traducció castellana: *San Paciano, Obras*, edición crítica y traducción de L. RUBIO FERNÁNDEZ, Facultad de Filosofía y Letras, Barcelona 1958.

2. Les obres de Pacià que s'han conservat són, a més de tres cartes, dos tractats titulats *De Baptismo* i *Paraenesis ad paenitentiam*.

tenció es dirigia vers els segles IV i V, quan Barcelona començà a desenvolupar-se com una gran ciutat donant signes d'una oberta mentalitat universal. També fou notada elogiosament la recent edició crítica de les obres de Sant Pacià, que el professor Carmelo Granado va dur a terme en uns sis anys de treball.

Seguidament es van pronunciar les conferències programades: en primer lloc, «Sociedad y cristianismo en la Hispania del siglo IV» (Manuel Sotomayor); després, «La romanité chrétienne à Barcelone au IV siècle» (Marc Mayer). La tercera conferència fou «Aspectos de la prosopografía hispánica del siglo IV» (Josep Vilella). I finalment «Baptisme i penitència en Sant Pacià» (Joan Torra).

A la tarda, en el transcurs d'una llarga taula rodona de quatre hores de durada (de les quatre a les vuit del vespre) es van debatre aspectes d'especial interès per la investigació de l'antiguitat tardana a Barcelona, prenent de punt de partença les dades arqueològiques i les inscripcions llatines trobades a la ciutat.

Acabada la taula rodona vam dirigir-nos des del Museu d'Història de la Ciutat a l'edifici de la Pia Almoina, on vam assistir a la inauguració de l'exposició «Testimonis arqueològics cristians de l'època de Sant Pacià a Catalunya».

A les nou del dia següent, el cardenal Ricard Maria Carles, arquebisbe de Barcelona, presidí la concelebració de l'eucaristia a la Catedral, ja que el dia 9 de març s'esqueia la festivitat de sant Pacià. En l'homilia, on va combinar el català, el castellà i el francès, va valorar el profund caràcter evangelitzador del seu antecessor a la seu episcopal.

L'exposició de la Pia Almoina i la concelebració no formaven part del «Col·loqui Internacional», sino que estaven dins el programa dels «Actes commemoratius del XVIè centenari de la mort del bisbe Sant Pacià», organitzats per l'Arquebisbat de Barcelona, el Museu d'Arqueologia de Catalunya, la Parròquia de Sant Pacià i la Facultat de Teologia de Catalunya. Aquesta commemoració es va desenvolupar el dia 28 de febrer i des del dia 7 al 10 de març. La coincidència d'ambdues iniciatives s'explica precisament perquè, com ja hem indicat, el dia 9 de març s'escau la festivitat del bisbe barceloní. A més a més, els actes religiosos i culturals dedicats al bisbe han de culminar el febrer i març de 1997 amb una gran exposició d'obres d'art paleocristià del Mediterrani. Aquesta exposició, que segurament s'ubicarà també a la Pia Almoina, serà dirigida pel director del Museu d'Art diocesà de Barcelona, Josep M. Martí Bonet, i tindrà per títol «Ecclesia Mater».

Després de la concelebració a la Catedral, vam tornar al Museu d'Història de la Ciutat. El prestigiós filòleg Guy Sabbah, conegut mundialment per l'edició de les obres d'Ammià Marcel·lí, va llegir en representació del Rector de la Universitat Lumière-Lyon II una carta dirigida al rector de la Universitat de Barcelona, on es congratulava d'aquesta primera activitat impulsada en el marc de l'operació europea «Minerva». Tot seguit es van pronunciar dues conferències més: «Del paulinisme al priscilianisme. El paper de Paciano» (Eugenio Romero Pose), «Terminologie symbolique et artistique d'auteurs du IV siècle: Pacianus de Barcelone et Potamius de Lisbonne» (Manuel Justino Maciel). Seguí la lectura de comunicacions: Josep Closa parlà de la recepció de la figura de Pacià entre els humanistes del Renaixement, i Sebastià Janeras presentà les traduccions actuals catalanes de textos patristics, que es troben a la col·lecció d'«Escriptors Cristians» de la

Fundació Bernat Metge, o bé formant part de la col·lecció «Clàssics del Cristianisme», que edita la Facultat de Teologia de Catalunya³. Tot seguit, després de la projecció del vídeo «Les Sources Chrétiennes», que es va preparar l'any 1993 amb motiu del cinquè aniversari de la fundació de l'institut lionès⁴, vam sortir a l'exterior de l'edifici per prendre un vi d'honor ofert per l'Ajuntament de Barcelona.

A les quatre de la tarda i fins a les vuit es van visitar les interessants restes arqueològiques romanes i paleocristianes que es troben sota les dependències del Museu on es va celebrar el Col·loqui. A continuació, el director de la col·lecció «Sources Chrétiennes», Jean-Noël Guinot, va prendre la paraula per presentar la col·lecció i exposar els projectes més immediats. A les set de la tarda Carmelo Granado, autor de l'edició publicada a la col·lecció de l'institut lionès, va pronunciar la conferència de cloenda, «La teología de Paciano de Barcelona».

D'aquesta manera, analitzant les dades arqueològiques i històriques, els especialistes es van situar dins les coordenades històrico-socials de la personalitat del bisbe Pacià, membre de l'aristocràcia de la Barcelona romana del segle IV, i van relacionar el seu pensament teològic amb altres escriptors eclesiàstics de la Hispània contemporània (Potami de Lisboa, Gregori d'Elvira, Aureli Prudenci). No van faltar importants al·lusions a algunes corrents heterodoxes d'Hispània, el priscil·lianisme, i del Nord d'Àfrica, el novacianisme, per resaltar així que la mirada de Pacià no es va limitar a l'àmbit peninsular, sinó que es va estendre a altres terres del *mare nostrum*: un tret que destacà la universalitat que des del segle quart ha caracteritzat la ciutat de Barcelona.

Aquest Col·loqui sobre Pacià va continuar els dies 29 i 30 d'octubre de 1996 amb el tema «Literatura, Filologia i Teologia» a la seu de l'Institut «Sources Chrétiennes» (Lió). Aquí es va posar l'accent no tant a la història com a l'anàlisi literària de la seva obra: sospesar la cultura clàssica de Pacià, precisar la qualitat de la seva llengua, contextualitzar el seu pensament en relació a la tradició literària i teològica dels Pares Llatins. Així, especialistes com Jacques Fontaine, Àngel Anglada, Jean-Claude Fredouille, Paul Mattei, Victor Saxer, Anscari M. Mundó, Simone Deléani, Janine Desmulliez, Mar Marcos i, altra vegada, Joan Torra i Carmelo Granado van permetre de perfilar el caràcter del bisbe barceloní i comprendre millor la seva actuació.

Albert VICIANO

Instituto de Historia de la Iglesia
Universidad de Navarra
E-31080 Pamplona

3. Així, per exemple, la traducció catalana de les obres de Pacià es troba a: *Escrips de bisbes catalans del primer mil·lenni*, introducció d'A. PLADEVALL, traducció de J. FABREGAS i J. AMENGUAL, ed. Proa («Clàssics del Cristianisme», 27), Barcelona 1992, 61-132.

4. En relació a la celebració d'aquest cinquè aniversari, cfr. J.-N. GUINOT, *Les cinquante ans de la collection «Sources Chrétiennes»*, dins: *AHlg* 4 (1995) 431-435; É. FOUILLOUX, *La collection «Sources Chrétiennes». Éditer les Pères de l'Église au XX siècle*, ed. du Cerf, Paris 1995.